

Nicola (vlevo) se svým sourozencem Yannem. Nicolou rozmluvily česky loutky, francouzštinu zvládá skvěle, rodičům dokonce pomáhal s překladem webu pro tvořivé rodiče Maneki.eu. A maminku často kritizoval a opravoval.

FOTO DARINA KLAYER

BARBORA
POSTRÁNECKÁ
spolupracovnice LN

Ve třech letech se malý Nicola ocitl v Paříži. Odstěhoval se tam z Prahy, s mámou Českou

a tátou Francouzem, a začal chodit do tamní školky. Ze všech stran najednou slyšel francouzštinu, kterou na něj do té doby mluvil jen táta. „V Paříži se Nicola rozmluvil nádherně francouzsky, měli jsme z toho radost,“ vypráví jeho matka Darina Klayer.

Jenže. Její syn se také rozhodl, že už nepomluví ani slovo česky. „Ze dne na den se naprosto zablokoval,“ pokračuje Darina. A to mu vydrželo několik měsíců. Později rodiče zjistili důvod. Chlapci se nejspíš některé děti ve školce smály, že jeho maminka mluví „anglicky“. Malí spolužáci měli zřejmě za to, že všechny cizí jazyky jsou angličtina, domnívá se Nicolova matka. „Požádali jsme paní učitelku, aby dětem vysvětlila, že existují různé cizí řeči a proč je dobré je znát,“ říká. Učitelka to udělala, i přesto ale Nicola jakékoli české slovo bojkotoval.

V té době musela Darina odjet na pár dní do Česka. A tady ji společně s kamarádkou něco napadlo. Zpátky do Paříže se vracela s ručně vyrobenými loutkami. „Nicolovi jsem řekla, že loutky přijely z Prahy a rozumí jen česky.“ Hrávala s nimi malému synovi divadlo a loutka se třeba zeptala: „Nevíte někdo, jak se počítá do deseti? Jeden, dva, tři, osm...“ Tak dlouho loutka, která uměla jen česky, počítání pletla, až Nicola nevydržel a česky loutku opravil. Nakonec byl pyšný, že si s loutkami rozumí, a později

hrál divadlo i pro mámu, samozřejmě v češtině. Nedělal si hlavu ani z toho, když nějaké české slovo neznal, jednoduše ho vytvořil. Místo krmítka tak říkal zobárna, míchání bylo zase kvědlování...

Do opačných směrů

Vyrůstat v bilingvní rodině, tedy takové, kde se mluví dvěma jazyky, není dnes oproti době před rokem 1989 žádná vzácnost. A i když celkový počet uzavíracích sňatků klesá, pro případy, kdy je jeden ze snoubenců cizinec, to neplatí. Když porovnáme roky 1995 a 2013 (rok 2013 je poslední dostupný údaj Českého statistického úřadu), tak před dvaceti lety si cizince či cizinku vzalo 2671 Čechů a Češek. Předloni statistici na počítali těchto svateb 4329. Statistika zaujme i tím, koho si berou

Češi a koho Češky. Pokud přeskóčíme Slováky, což je nejběžnější smíšené manželství, tak ženy si berou nejčastěji za manžela muže ze Západu – Němce, Angličany a Američany. České muže naopak táhnou srdeční záležitosti směrem k východu – berou si ponejvíce Ukrajinky, Rusky a také Polky. Všechna smíšená manželství však musí řešit, jakým jazykem budou mluvit mezi sebou a jakým se svými dětmi. Většinou se rodiče dohodnou, že bude každý na dítě mluvit svou rodnou řečí.

Na dvojijazyčnou výchovu se dříve nahlíželo skepticky – některé výzkumy varovaly, že děti, které se od mala učily dva jazyky, jsou opožděné v řečovém vývoji, mají horší výslovnost a zmatený slovosled. V první polovině minulého století se dokonce mylně usu-

ženy si berou za manžela nejčastěji muže ze Západu – Němce, Angličany a Američany. České muže to táhne k východu – berou si ponejvíce Ukrajinky, Rusky a Polky. Všichni však řeší, jakým jazykem budou mluvit na děti.

”

zovalo, že dvojijazyčnost způsobuje nižší inteligenci. Všechna zmíněná negativa vyvrátily moderní poznatky. „Dnes není pochyb o tom, že bilingvismus je výhoda. Je to podloženo více než 150 studiemi z celého světa,“ zdůrazňuje neurolog Martin J. Stránský. Právě neurologie, která se snaží rozplést, co se odehrává v našich hlavách, zásadním způsobem přispěla k tomu, že svět na bilingvismus změnil názor.

Lidé vyrůstající ve smíšených rodinách umějí podle Stránského lépe myslet – promyšlejší věci důkladněji, dokáží se lépe soustředit a vnímat věci kolem sebe: „Je to tím, že když se mozek naučí dvě řeči, tak, kupodivu, ačkoli mluví v jedné řeči, používá i druhý jazyk, pasivně. Princip Stránský vysvětluje: Náš mozek neustále „vy-

dupává“ nové trasy. Během tohoto vydupávání se vytváří něco, čemu se říká maketa či neuronový modul myšlenky. Čím víc se toho tedy naučíte a následně to používáte, tím máte propletenější síť tras propojujících různé makety. Člověk se znalostí více jazyků má tedy v hlavě víc dat a tras než člověk, který ovládá jen jeden jazyk. V momentě, kdy mluví v jednom jazyce, využívá zároveň i makety druhého jazyka, byť nevědomky a bez toho, aby v druhém jazyce řekl nahlas jediné slovo.

Širší svět a tolerance

Navíc, přidává další plus bilingvní výchovy Stránský, děti, které se naučí více jazyků, vidí takzvané větší svět. Dokáží se identifikovat s jinou kulturou a být víc tolerantní. A samozřejmě – čím menší děti jsou, tím jim to jde snáz: „Představte si velké pole, v němž si můžete prošlapávat nové trasy, kde chcete. Tak to vypadá v hlavě dítěte.“

Znáмым faktem také je, že čím víc jazyků umíme, tím lépe se nám každý další učí. „Zvlášť v oblasti výslovnosti dokáží bilingvní děti lépe vystihnout přízvuk, protože mají přirozeně širší spektrum fonémů,“ rozšiřuje seznam výhod psycholožka Lucie Scholl, která se právě na problematiku vícejazyčné výchovy specializuje.

To potvrzuje i Darina Klayer, matka dnes už čtrnáctiletého Nicoloy, který kromě češtiny a francouzštiny umí také anglicky, učí se německy a k tomu si nyní přibral ještě řečtinu.

Do ordinace Lucie Scholl ale stále někteří rodiče přicházejí s obavami. „Často se chtějí jen ujistit, že je vše v pořádku, někdy mohou být u malých dětí trochu znejistění, třeba když slabší jazyk nastupuje později. To je ale normální,“ zmiňuje nejčastější obavu Scholl.

Pokračování na straně 32

Jedno dítě, dva jazyky

Dokončení ze strany 31

Jeden jazyk bývá podle psycholožky Scholl vždy silnější. Tato dominance se může v průběhu života měnit. Záleží vždy na tom, jaké jazykové prostředí v danou chvíli převládá. Drtivá většina rodičů se setkává s tím, že jejich potomek dočasně odmítá menšinový jazyk. Tak, jak se to stalo i v rodině Nicolý. Nejčastěji se to stane ke konci mateřské školky a v prvních letech základní školy, kdy je pro děti nesmírně důležitý pocit, že patří mezi své vrstevníky, od kterých se pak nechtějí odlišovat. Pro rodiče tím začíná náročné období. „Když dítě přijde v půl páté domů ze školky, kde celý den slyšelo, dejme tomu, francouzštinu či angličtinu, pak už máte na češtinu málo času,“ říká Lucie Slavíková-Boucher. I ona má s bilingvní výchovou řadu zkušeností. Od roku 1990 žije s přestávkami v Paříži, vzala si Francouze a má s ním dvě děti. A i ona zažila období vzdoru. „Když jsem dceru vyzvedávala ze školy, chodila na první stupeň, tak na mě začala ve francouzštině chrlit, jak se měla a co ve škole dělala. Já jsem ale chtěla, aby mi to řekla v češtině. Na to konto na mě pak až do večera vůbec nepromluvila,“ vzpomíná Slavíková-Boucher.

S výchovou dětí ve dvojazyčném prostředí se setkává i profesně. V roce 2003 založila v Paříži první Českou školu bez hranic určenou dětem vyrůstajícím ve smíšených manželstvích. Nyní je těchto škol devět, kromě Francie i v Německu, Anglii či Švýcarsku. „Na začátku rodiče žádné obavy ani nemívají, narodí se jim dítě a oni dělají, co mohou. Postupně pak zjišťují, že dvojazyčná výchova není tak jednoduchá a že vyžaduje zejména systematickosti. Té ale klade každodenní život všemožné překážky,“ přibližuje Slavíková-Boucher, jak to ve vícejazyčných rodinách obvykle chodí.

Rodič (zejména ten, který mluví menšinovým jazykem) si prostě musí stát za svým. Dítě pak vycítí, že je to tak správné a že to není jenom výchovný teror. „Důležité je také nesklopnout třeba k tomu, že když se s dítětem rychle nedokážeme domluvit v tom slabším jazyce, přeskočíme do druhého,“ dodává Slavíková-Boucher s tím, že je neustále potřeba doplňovat slovní zásobu a také dítě přesvědčit, aby četlo i v nedominantním jazyce knihy.

Ani doma se to ale většinou neobejde bez obtíží. Není totiž moc běžné, aby oba rodiče navzájem ovládali jazyk toho druhého, a tedy rozuměli tomu, co druhý rodič dětem říká. Slavíková-Boucher rozuměla tomu, co její francouzsky mluvící manžel dětem u večere, kde se každý den scházeli, povídá. Jenže manžel na tom byl hůř a s postupem doby se to ještě víc zkomplikovalo. „Dokud byly děti malé, šlo o takovou jednoduchou konverzaci a muž nám rozuměl, česky se totiž trochu naučil,“ říká Slavíková-Boucher. A jak je to dnes, když je dětem šestnáct a dvacet let? „Pořád spolu večeríme. Naše debaty jsou složitější, bavíme se o politice nebo třeba literatuře. Když mluvíme česky, tak už je to pro manžela složitější. Většinou je to tak, že třeba jedno téma probíráme v češtině, pak to doplníme ve francouzštině a další téma je ve francouzštině,“ popisuje.

Nesnadné jsou podle Slavíkové-Boucher také situace, kdy rodina tráví čas s příbuznými nebo přáteli, v jejím případě těmi francouzskými. „Buď můžete přestat v této společnosti na své děti mluvit česky, aby vám všichni rozuměli. Tím ale popřete to, že vždy s dětmi mluvíte svou rodnou řečí. Pokud budete mluvit česky, zase musíte překládat, aby ostatní rozuměli, což je náročné.“

S jazykem předáváme i kulturu a emoce

Bilingvní rodiny nebývají dnes jediným místem, kde narazíte na malé děti se znalostí dvou či více jazyků. Zejména s angličtinou se dnes už běžně setkávají i děti vyrůstající v českých rodinách. Už mateřské školy nabízejí výuku angličtiny a někteří rodiče rovnou volí školky, kde se jinak než anglicky nemluví. „Nyní u nás převažují děti českých rodičů,“ potvrzuje ředitelka International Countryside School v Praze Tereza Stehlíková.

Děti jsou ale vychytralé, takže se stává, že i když je pošlete do anglické školky, budou pilovat češtinu. „Syn si v anglické školce vždycky spolehlivě vybral kamaráda, který mluvil česky,“ popisuje zkušenost se svým dnes již šestnáctiletým synem jeho matka Kateřina. „I když měli češtinu zakázanou, vždycky si našli cestu, jak se v rodném jazyce bavit. Plynulou angličtinu si ze školky neodnesl, něco dokázal anglicky říct, obstojně rozuměl. Ve školce ale získal – a dnes to vnímáme jako velký klad – skvělý přízvuk,“ dodává.

Někteří rodiče sázejí na domácí, nenásilnou výuku. „Adéla přišla do kontaktu s angličtinou asi v roce a půl. Nejdřív díky písničkám a pohádkám, které jí pouštíme doma, pak ve školce, kam chodí jednou týdně. Angličtina se jí díky tomu dostala pod kůži, aniž bychom se doma o cokoliv snažili,“ přibližuje Veronika, jak se její tříletá dcera začala učit anglicky. Od Adélky nyní častěji než „klíč“ uslyšíte „key“. Stejně tak není nic růžové, nýbrž pink, krabice na hračky je box a mašinka train. A když ji na rozloučenou řeknete „see you“, tak vám bez zaváhání odvěti „see you“. „Odhaduji, že umí přibližně padesát slov, možná víc. Díky písničkám zná anglickou abecedu, barvy, zvířata, napočítá do deseti,“ dodává Veronika. Rodiče Adélky jsou překvapení, jak ráda jejich dcera angličtinu používá. Vůbec to nečekali. „Doma jsme to nijak nehrotili, to ona začala mluvit na nás,“ dodává Veronika.

Ve snaze zprostředkovat dítěti cizí jazyk co nejdříve, jsou někteří rodiče schopni jít až do extrému a bilingvní prostředí doma vytvářejí uměle. Zejména mladší ročníky dnes ovládají cizí jazyk, především pak angličtinu, obstojně až výborně, a proto si pohrávají s myšlenkou, že zatímco jeden rodič bude na dítě mluvit česky, druhý bude používat výhradně cizí jazyk, byt je sám také Čech. Od tohoto nápadu Lucie Scholl rodiče odrazuje: „S jazykem předáváme i svou kulturu, tradice. Emoce nejlépe projevujeme právě v mateřštině. V takovém případě je dobrý vztah s rodičem a emoční rovina pro život dítěte mnohem důležitější než zvládání dalšího jazyka.“

Na návštěvě u přátel –
cizinců je to složité.
Můžete přestat na děti
mluvit česky, aby vám
všichni rozuměli. Tím ale
popřete to, že vždy
s dětmi mluvíte svou
rodnou
řečí.

”